

ათინათი მამაცაშვილი
პროფესორი
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო
ლიტერატურის ეროვნული ცენტრი, ლუქსემბურგი

ქართული ლიტერატურა დევნილობაში მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში და ავტოთარგმანი

თეზისები: წინამდებარე კვლევის თემაა რუსეთის მიერ 1921 წელს ოკუპირებული საქართველოდან ემიგრაციაში წასული ქართველი მწერლების ტექსტების ანალიზი, რომლებიც გამოქვეყნდა საფრანგეთში. გაექცნენ რა საბჭოთა ტოტალიტარულ რეჟიმს, ემიგრანტი მწერლები ევროპაში ნაციზმის და ანტისემიტის ალბეების წინაშე აღმოჩნდნენ. ისინი ხშირ შემთხვევაში ქართულ ენაზე წერას აგრძელებენ და ქართულ ემიგრანტულ ჟურნალებში აქვეყნებენ თავიანთ ტექსტებს. კვლევას სურს, გასცეს პასუხი შემდეგ კითხვებზე: რა ადგილი უკავია მათ შემოქმედებაში ფრანგულ ენას? საქმე ეხება ავტოთარგმანს, თუ ორი განსხვავებული ენის გამოყენებას (ფრანგულის და/ან ქართულის) იმის მიხედვით, თუ რა თემას ეძღვნება თავად ტექსტი? მაგალითად, დატრეიანის კრებული, რომელიც 1939 წელს გამოიცა, შემდეგნაირად არის წარმოდგენილი: ლექსების ნაწილი, რომელიც ევროპაში მიმდინარე აქტუალურ პრობლემებს ეხება (ნაციზმი, ანტისემიტისმი), ფრანგულად არის დაბეჭდილი, ხოლო იგივე კრებულის მეორე ნაწილში შემაჯავლი ლექსები, რომლებიც ეძღვნება დევნილობის გამოცდილებას, საბჭოთა რეჟიმის კრიტიკას და სამშობლოს თემას – ქართულ ენაზეა მოცემული. როდესაც გიორგი ყიფიანი ავტოთარგმანს მიმართავს, დაისმის შეკითხვა – რაში მდგომარეობს განსხვავება ორიგინალსა და თარგმანს შორის? რა სურს ავტორს გაუზიაროს მხოლოდ ქართულ აუდიტორიას და რა – ფრანგულს? თარგმანის სოციოლოგი რენიე გრუტმანის მოსაზრებით, კითხვები, რომლებიც ამ მიმართულებით უნდა დაისვას, შემდეგია: ვინ თარგმნის? რომელი ენიდან რომელ ენაზე? რატომ? რა

ტიპის აუდიტორიისთვის? რა მიზნით? მეორე მსოფლიო ომის ისტორიული და პოლიტიკური კონტექსტის ფარგლებში წინამდებარე კვლევა ძირითადად ფოკუსირებულია ემიგრაციაში შექმნილ ქართულ ლიტერატურაზე და მის განვითარებაზე იმ ალტერნატიული მწერლობის ენის გათვალისწინებით (ქართული/ფრანგული), რომელიც უშუალოდ უკავშირდება პოლიტიკურ კონტექსტს.

საკვანძო სიტყვები: ავტოთარგმანი, ქართული ემიგრაცია, დევნილობა, საფრანგეთი, ნაციზმი, საბჭოთა რეჟიმი, მეორე მსოფლიო ომი

Abstract: We will focus on the texts of Georgian writers who went into exile in France after the occupation of Georgia by the Russian army in 1921. Having fled the Soviet totalitarian regime, they found themselves facing the advent of Nazism and anti-Semitism in Europe. They often write in the Georgian language and publish in Georgian emigration magazines. What interests us is to see what place is given to writing in the French language. Is it a matter of self-translation, or rather of the distinct use of the language (French or Georgian) determined by the issue to be addressed? In the works by D'Atreiani, for example, the anthology of poems published in 1939 in Paris is presented as follows: one part, referring to the current historical context (notably anti-Semitism, Nazism), is composed in French, while the other part, invoking rather the experience of exile, criticism of the Soviet regime, the homeland, is written in Georgian language. When George Kipiani uses self-translation, the question to ask is the following: what is the difference between the original and the translated text in French (both present in the same edition)? What does the author want to *share* with the Georgian public and/or the French public? For Grutman, the questions to be asked in this sense are the following: Who translates? From which languages to which languages? What is the reason for this? For what audience? For what purposes? (Grutman in Lagarde & Tanqueiro 2013). In the historical and political context of the Second World War, our study intends to focus on the literature that emerged from the Georgian emigration and its destiny in a host country such as France, while considering the language of the alternative writing (Georgian/French) much related to the political context.

Keywords: Self-translation, Georgian emigration, exile, France, Nazism, Soviet regime, Second World War

ქართული ემიგრანტული ლიტერატურა დღემდე მხოლოდ ნაწილობრივად შესწავლილ „ტერიტორიად“ რჩება, მიუხედავად იმისა, რომ მას ცალკეული კვლევები მიეძღვნა, იქნება ეს ისტორიის, თუ ლიტერატურის ისტორიის დარგში. წინამდებარე სტატიაში ფოკუსირება გაკეთდება პირველი ტალღის ემიგრანტ მწერლებზე, რომელთაც ქვეყანა 1920-იან წლებში დატოვეს, კერძოდ კი საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ. სწორედ ამ ისტორიულ-პოლიტიკურ კონტექსტში აღმოცენებული ემიგრანტული ლიტერატურის ანალიზი და მისი განვითარება ისეთ ქვეყანაში, როგორც საფრანგეთია, არის აღნიშნული კვლევის მიზანი. ვისაუბრებ იმ ალტერნატიულ შესაძლებლობებზე, ენის თვალსაზრისით, რომლებიც იშლება ქართველი მწერლების წინაშე და რომლებიც შეიძლება ითქვას პირდაპირ კავშირშია პოლიტიკასთან.

„სუპრა-ავტოთარგმანი“¹/«Supra-autotraduction»: როგორია არჩევანი დევნილობაში მყოფი ლიტერატურისთვის?

მე-20 საუკუნის ოცდაათიანი წლების ქართული ემიგრანტული ლიტერატურის კვლევისას მხედველობაში უნდა გვქონდეს, რომ საქმე ეხება ტექსტებს, რომელთა ავტორებიც საფრანგეთში იძულებით დევნილობაში წავიდნენ. ამგვარად, ამთავითვე ხაზგასმით შეიძლება ითქვას, რომ დევნილობის გამოცდილება მათ თავიდანვე უცხო, გადახვეწილის ფიგურასთან აიგივებს, როგორადაც, მაგალითად ოკუპაციის პერიოდში მოიაზრება ებრაელი, რომელიც საზოგადოებისგან მარგინალიზირებულია. მიუხედავად იმისა, რომ ეს მწერლები მადლიერნი არიან საფრანგეთის, რომელმაც ისინი მიიღო და შეიფარა, ქართველი ემიგრანტი პოეტი და მწერალი საკუთარი თავის იდენტიფიცირებას მაინც სენის ნაპირზე ბინადადებულ კლოშართან/უსახლკაროსთან ახდენს. ამის ერთ-ერთი მიზეზი შეიძლება ლიტერატურული მარგინალიზაცია იყოს: ისინი ხშირად ქართულად აქვეყნებენ, ქართულ ემიგრანტულ გამოცემებში, ძირითადად არ აქვთ კავშირი ფრანგ მწერლებთან და ინტელექტუალებთან, განსხვავებით მაგალითად წინა თაობისგან, სიმბოლისტებისგან, რომლებმაც პირველ მსოფლიო ომამდე იმოგზაურეს და იცხოვრეს გარკვეული პერიოდი საფრანგეთში, და საკმაოდ მჭიდრო კავშირები ჰქონდათ მათი თანამედროვე ფრანგული და ბელგიური ავანგარდის

1. იგულისხმება პერიფერიული ენიდან ცენტრალურ ენაზე თარგმანი.

წარმომადგენლებთან. ამ ტიპის გარიყვას ემატება ასევე ნოსტალგია მიტოვებული სამშობლოს მიმართ, რომელიც ოკუპირებულია და რუსი ბოლშევიკების ხელში იმყოფება – რამაც, რა თქმა უნდა, განსაზღვრა ნაწარმოებების თემატიკა და ასევე ენის არჩევანი.

ემიგრანტი მწერლების წინაშე სხვადასხვა ალტერნატივა დგება: განაგრძონ წერა ქართულ ენაზე ან აირჩიონ იმ ქვეყნის ენა, რომელმაც ისინი შეიფარა, ან კიდევ ორივე ენა გამოიყენონ და მიმართონ თარგმანს ან ავტოთარგმანს. აღნიშნულ კვლევაში ვეცდები, განვიხილო დევნილობის ენის გამოყენების კონტექსტი და მისი მიმართება ისტორიულ და პოლიტიკურ აქტუალობასთან.

1939 წელს ღატრეიანი (რომელზედაც ბიოგრაფიული ცნობების ნაკლებობაა) პარიზში გამოსცემს ლექსების კრებულს სახელწოდებით *Vu et entendu dans l'émigration (le cahier retrouvé)* – *ემიგრაციაში ნახული და გაგონილი (ნაპოვნი რვეულიდან)*. კრებული დაყოფილია ორად, რომლის ერთი ნაწილი ფრანგულ ენაზეა შესრულებული, ხოლო მეორე – ქართულზე. თითოეულ ნაწილში მოქცეული ლექსები განსხვავდება ერთი-მეორისგან. ეს განსხვავება არ არის დაკავშირებული არც თარგმანთან, არც ავტოთარგმანთან, არამედ პოლიტიკურ კონტექსტთან, რომელსაც ლექსების თემატიკა განსაზღვრავს. რაც განსაკუთრებით საინტერესოა, ეს არის არჩევანის მომენტი, რომელმაც განაპირობა გამოყენებული ენის გადანაწილება: ის ლექსები, რომლებიც ეხება ისტორიულ და პოლიტიკურ აქტუალობას – კონკრეტულად კი ანტისემიტიზმს, ნაციზმს, ევროპელ პოლიტიკურ ფიგურებს – ფრანგულ ენაზეა წარმოდგენილი. ხოლო ლექსები, რომლებიც ეხება დევნის გამოცდილებას, საბჭოთა რეჟიმის კრიტიკას, ქართველი ემიგრანტების პორტრეტებს, წარმოდგენილია ქართულად. აქვე უნდა ითქვას, რომ ღატრეიანი მიმართავს პამფლეტურ ჟანრს, რაც თავისთავად ნაკლებად ახასიათებს ტრადიციულ ქართულ ლიტერატურას, განსაკუთრებით კი – ემიგრანტულს. კიდევ ერთი, რაც კრებულს განასხვავებს იმ პერიოდის სხვა გამოცემებისაგან, ეს არის ჩართულობა იმ თანამედროვე პოლიტიკურ მოვლენებში, რომელთაგან ქართველი ავტორები ჩვეულებრივ დისტანცირდებიან, რჩებიან რა თავიანთი პატრიოტულ-ნოსტალგიური დისკურსის ჩარჩოებში, სადაც ისტორია და პოლიტიკა შემოიფარგლება საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის კრიტიკით და იმ ისტორიული მოვლენებით, რომლებიც უშუალოდ და ექსკლუზიურად დაკავშირებულია ნაციონალურ კონტექსტთან.

რაც შეეხება ღატრეიანის კრებულს, ის იწყება ხუთი პოლიტიკოსის სიტყვით, რომელსაც წარმოთქვავენ რუზველტი,

დალაღი, ჰიტლერი, ბეკი და სტალინი და რომლებიც ფრანგულ ენაზე შედგენილი და წარმოდგენილია ლექსების კრებულის „დამატებად“ (*Supplément*). კრებულს ახლავს ასევე „წინათქმა“, სადაც აქცენტი კეთდება ომის გარდუვალობაზე (გავიხსენოთ, რომ ის გამოცემულია 1939 წელს) და აზუსტებს, რომ აღნიშნული „წარმოთქმული“ სიტყვა „მსოფლიოს სახელმწიფო მმართველების მიერ“ (დ'ატრეიანი, *ემიგრაციაში ნახული და გაგონილი 7*) უკავშირდება სწორედ ამ კონკრეტულ კონტექსტს – ომს.

მესამე ლექსში დ'ატრეიანი სიტყვას აძლევს ჰიტლერს, სადაც ეს უკანასკნელი ამბობს, რომ ყველაფერში დამნაშავეა „სტერილური ხეშეკრულება/რომელმაც მსოფლიო ჩააგდო განსაცდელში“ (14). იმისთვის, რომ მისი „არასტაბილური რეჟიმი“ გააძლიეროს, ჰიტლერს სურს, თავის „გულწრფელ მეგობრებთან, რასიზმთან და ფაშიზმთან ერთად“, ბოლშევიზმი გაანადგუროს. მისთვის მთავარია „გერმანიკულობა“ დაიცვას დალუპვისგან, რაც მიზნად დაისახეს „მარქსიზმმა და იუდაიზმმა“ (13). თავის მხრივ სტალინი ამბობს, რომ მას სურს „გაანადგუროს სამყარო“, და „იმისთვის რომ ამ მიზანს მიაღწიოს“ (17), ეს უკანასკნელი არავის და არაფერს არ დაინდობს, მათ შორის არც საკუთარ სამშობლოს – საქართველოს.

როგორც უკვე ვახსენე, ფრანგული ენაზე დაწერილი ლექსების კრებულს ერთვის „დანართის“ სახით, თითქოს არ შეადგენდნენ ტექსტის ინტეგრალურ ნაწილს, სადაც დომინირებს ქართული. პოეტურ ტექსტზე (რომელიც ქართულია), ამ ლინგვისტური „დამატების“ დონე (რადგან ლექსის გარდა, დამატებად იგულისხმება ფრანგული ენაც) ასევე განისაზღვრება თემატიკით, სადაც მაკრო- (მსოფლიოს ისტორია, რომელიც გადმოცემულია მსოფლიოში ყველაზეავლენიანი პოლიტიკური ფიგურების დისკურსის მეშვეობით), სინამდვილეში მიკრო-ზე დანამატის სახით წარმოდგება (ნაციონალური კონტექსტი,

რომელიც ვითარდება ქართულ ენაზე შედგენილი კრებულის ძირითად ნაწილში²).

წიგნის ვიზუალური გაფორმებაც ამაზე მეტყველებს: ყდა არის მთლიანად ქართულად წარმოდგენილი, პირველ გვერდზე მოცემულია ფრანგულ ენაზე შედგენილი ლექსების ჩამონათვალი და აღნიშნულია, რომ ეს არის „დამატება“ (Supplément); მხოლოდ ყდის უკანა მხარეს არის აღნიშნული კრებულის დასახელება ფრანგულად. აქ დაისმის რიგი კითხვები კონტექსტუალობასთან დაკავშირებით, რაზეც საუბრობს რენიე გრუტმანი (ამ თემას შემდგომაც დავუბრუნები): რა ტიპის აუდიტორიას მიმართავს ავტორი 1939 წელს პარიზში გამოცემული ამ ლექსების კრებულით?

1967 წელს პარიზში გამოცემულია ლექსების კიდევ ერთი კრებული *Émigré* (ემიგრანტი), რომელშიც საშა მელიავა ოცდაათიან და ორმოციან წლებში დაწერილ ლექსებს აერთიანებს. კრებული მთლიანად

2. შესაძლოა, მსგავს კონტექსტში განვიხილოთ გრიგოლ წერეთლის მოსაზრებები მის „ქრონიკაში“, როგორც ის თვითონ უწოდებს წინასიტყვაობაში თავის ტექსტს „ქართული ემიგრაცია და ადამიანები“ („წინასიტყვაობა“ 3). ამ ნაშრომში ის ეჭვქვეშ აყენებს საქართველოს მონაწილეობას მსოფლიო ომებში, რადგან მისი აზრით, ეს ორი ომი საქართველოს არ ეხებოდა. მასასადაამე, ცენტრშია მოქცეული საქართველოს ინტერესები და არა ეთიკური, მორალური ღირებულებები (როგორცაა, მაგალითად, ნაციზმის, ანტისემიტობის წინააღმდეგ ბრძოლა). სწორედ მსგავსი მოსაზრების გამო ქართველი ემიგრანტების ნაწილი მეორე მსოფლიო ომის დროს ჰიტლერს უჭერდა მხარს, რადგან ისინი ფიქრობდნენ რომ ჰიტლერის გამარჯვებით საქართველო სტალინს მოიშორებდა თავიდან. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ისინი არ იზიარებდნენ ნაცისტურ იდეოლოგიას და ანტისემიტობს და ბევრი ებრაელი გადაარჩინეს სიკვდილს. ამაზე მოწმობს პარიზის დიდი რაბინის წერილი, რომელიც მან 1944 წლის 16 ოქტომბერს ნოე ჟორდანიას, „საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტს“ მისწერა: „მე ბატონმა იოსებ ელიგულაშვილმა მაცნობა იმ მზრუნველობის და გულისხმიერების შესახებ, რომელიც გამოიჩინეთ იუდაური რელიგიის მქონე თქვენს თანამემამულეთა მიმართ. თქვენი კეთილმზრუნველობის წყალობით ისინი გადაურჩნენ ოკუპაციის ოთხი წლის განმავლობაში გატარებული რასისტული კანონების მძიმე შედეგებს“. «J'ai été informé par Monsieur Joseph Eligoulachvili de la sollicitude et de la générosité que vous avez bien voulu témoigner à vos compatriotes de religion juive. Grâce à vos bons offices, ils ont été préservés, au cours des quatre années d'occupation, des pénibles conséquences de l'application des lois raciales. [...]» (შარაძის არქივი, P'C/K'-681, P'C/K'-681a). თუმცა, აღსანიშნავია, რომ მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების მიმართ გამომხაურება, მათ შორის ანტისემიტობის და რასიზმის დაგმობა, როგორც ეს დატრეიანთან გვხვდება, ნაკლებად დამახასიათებელია სხვა ემიგრანტი ავტორებისთვის, სადაც ნაციონალური კონტექსტი დომინირებს.

დაბეჭდილია ფრანგულ ენაზე. მელიავამ ამ შემთხვევაში არჩევანი შეაჩერა იმაზე, რომ იმთავითვე მიმღები ქვეყნის ენაზე დაეწერა, მაგრამ რაც კრებულის სპეციფიკურობას ქმნის, ეს არის ქართულ სივრცეში არსებული ზოგიერთი მნიშვნელოვანი სიტყვის მისეული გამოყენება, ტერმინების, რომლებიც ერთდროულად ლინგვისტური, მორალური და ისტორიული კონცეფციების მატარებელი არიან. ასეთია სიტყვა „Déda“³, რომელიც შენარჩუნებულია ქართულ ენაზე და ლათინური ასოებით არის ჩართული ფრანგულ ტექსტში. სიტყვა დედის მნიშვნელობა ქართულ ენაზე, ცხადია, არ საჭიროებს განმარტებას – ისევე, როგორც ამ ძირის მატარებელი სიტყვების ნიშნადობა – დედამიწა, დედა-სამშობლო, დედაკაცი და ა.შ. ყველა ამ შემთხვევაში დედა ან ახალ მნიშვნელობას ქმნის (დედაკაცი) ან ამყარებს არსებულ მნიშვნელობას, მასზე აქცენტის გაკეთებით (მიწა – დედამიწა, სამშობლო – დედა-სამშობლო⁴). ლექსში «Ma plume» („ჩემი კალამი“) მელიავა იშველიებს ორივე ენას, ფრანგულს და ქართულს, სადაც «Déda»-ს თან ერთვის მისი ფრანგული თარგმანი «Mère», და სადაც ქართულ ვერსიას («Déda») ეგზეგეტური კონოტაცია კი არ აქვს, არამედ უფრო მეტად ემოციური⁵. საქმე ეხება სიტყვას, რომელსაც მელიავას უნდა, შეუნარჩუნოს თავისი ორიგინალური ფონოლოგია და სემანტიკა.

3. მიუხედავად იმისა, რომ ქართულში დიდი ასოები არ იხმარება, ფრანგულ ტექსტში „დედა“ დიდი ასოთია აღნიშნული, რათა სავარაუდოდ მის მნიშვნელობას გაუსვას ხაზი.

4. „დედის“ დართვა სიტყვებზე, როგორცაა მაგალითად „მიწა“, „სამშობლო“ და ა.შ. კომპლექსურ ისტორიულ-ეროვნულ მნიშვნელობას ატარებს და ასევე დედის განსაკუთრებულ როლზე მიანიშნებს, ისევე როგორც მიწის და სამშობლოს სპეციფიკურ როლზე ნაციონალურ-კულტურულ კონტექსტში. გიორგი ყიფიანი, მაგალითად, პარიზს უწოდებს მსოფლიოში ყველაზე ლამაზ ქალაქს, თავისი გადახვეწილობის ქალაქს, „სამშობლო დედის“ „ნაცვალს“ (ყიფიანი, «პარიზი», in შარაძე, *უცხოეთის ცის ქვეშ* 302).

5. მსგავსი მოხმარება გვხვდება გიორგი ყიფინის ავტოთარგმანში „რეალობიდან რეალობაში“ («De réalité en réalité»), სადაც Déda არის მოხსენიებული მის ფრანგულ თარგმანთან ერთად (265). კიდევ ერთხელ, ემოციური დატვირთვა დუბლირებულია ტიპიურად ნაციონალური კონტექსტით: პოეტი სიზმარში ხედავს რომ ბრუნდება მშობლიურ სოფელში, რათა ბოლოჯერ ინახულოს მომაკვდავი დედა (კონტექსტის თარგმანში გადმოცემა გარკვეულწილად შეუძლებელია, თუნდაც იმ როლის გამო რაც დედას ენიჭება ქართულ სივრცეში). მაშასადამე, Déda ასახავს სიტყვის თარგმნის შეუძლებლობას, მიუხედავად იმისა, რომ თავად სიტყვა არსებობს ფრანგულ ენაში. საქმე ეხება წმინდად ეროვნულ ხატს, რომლის განუყოფელი ნაწილია კულტურული, მესხიერებასთან დაკავშირებული თუ მორალური ღირებულებები.

La traduction comme dialogue interlingual et interculturel

ამ ლექსებში საუბარია პოეტის სასოწარკვეთაზე იმ სიცარიელის გამო, რომელიც მის ირგვლივ სუფევს – სიცარიელე, რომელიც გამოწვეულია სამშობლოს არ-ყოფნით. იმ მომენტში, როდესაც ის იწყებს ლექსის წერას, მას იპყრობს არა სიხარული, არამედ „დარდი“ თავის ქვეყანაზე, რომელიც „დათრგუნული, ცეცხლის ალში იწვის“.

Même ma plume me désobéit: elle ne veut pas écrire des chansons gaies;
Qui comprendra sur cette terre, perdre berceau, et son pays...». (21-22).

ჩემი კალამიც კი არ მემორჩილება: მას არ სურს წეროს მხიარული სიმღერა.

ვინ გაიგებს, ამ დედამიწაზე, [თუ რას ნიშნავს] დაკარგო აკვანი, და შენი ქვეყანა...

ერთადერთი ადამიანი, რომელსაც შეუძლია ამის გაგება, ეს არის მისი «Déda»⁶. მელიავასთან ლინგვისტური სივრცე თითქოს დუბლირებულია, სარკისებრი ეფექტის მსგავსად, და იმ ენის სივრცეში იჭრება, რომელიც მისთვის სრულიად უცხოა (ფრანგული).

დატრეიანი ორ სივრცეს ერთი-მეორესთან აჯერებს ისე, რომ თითოეულს ცალკე ადგილი უკავია და მათი შერევა არ ხდება (ისტორიულ-პოლიტიკური და მაკროკოსმიური პირველ შემთხვევაში (ფრანგული), ხოლო ნაციონალური და ფამილიარული – მეორეში (ქართული), სადაც, რა თქმა უნდა, პოლიტიკა განუყოფელია, მაგრამ რჩება ეროვნულ დონეზე). მელიავა სულ სხვაგვარად იქცევა: ის ფაქტობრივად ძალადობას ახორციელებს სამიზნე ენაზე, არა იმის სათქმელად, რაც შეუძლებელი იქნებოდა, ეთარგმნა სემანტიკურ თუ სხვა დონეზე, არამედ უფრო მეტად ემოციური აუცილებლობის გამო, კონკრეტულად კი იმ სიტყვებთან დაკავშირებით, რომელთა თარგმანიც მისთვის ემოციურად არის შეუძლებელი: სიტყვები, რომლებიც დაკავშირებულია სამშობლოსთან, სახლთან, რომელიც მან დატოვა/ მიატოვა. „ისეთი ცნების, როგორიც არის „სამშობლო“ სიმბოლური ხასიათი აღვივებს ემოციებს, რომელთა აღწერა ძნელია“ (უცხო, ესე სოციალური ფსიქოლოგიის შესახებ 45-46) – წერს 1944 წლის ტექსტში ვენელი ემიგრანტი ალფრედ შიუცი. ამ უკანასკნელისთვის, უცხოელი რომელიც ახალ სოციალურ ჯგუფთან მიდის, ისურვებდა,

6. ფრანგულ ლინგვისტურ სივრცეში ქართულის გამოყენების კიდევ ერთი საინტერესო მაგალითია (მორფოსინტაქსური თვალსაზრისით), როდესაც მელიავა ხმარობს სიტყვას „ქუთაისი“: ლექსს არქმევს «Adieu Koutaïssou» (ნახვამდის ქუთაისო), სადაც ქალაქის სახელწოდებას ქართული გრამატიკული წესის მიხედვით აბრუნებს. ლექსის ბოლოს იგივე დარღვევა გვხვდება – «pour vivre et pour mourir Koutaïsshi» (იცხოვრო და მოკვდე ქუთაისში) (მელიავა, *L'émigré* 51).

რომ „უკეთეს შემთხვევაში“ მასთან მყისიერი გამოცდილება გაეზიარებინა. ხოლო „რაც შეეხება წარსულ გამოცდილებას, ეს აბსოლუტურად გამორიცხულია. ამასთანავე, ახალი ჯგუფისთვის, უცხოელი/უცხო ყოველთვის ისტორიის არმქონე ადამიანია“ (20). შიუცის ანალიზი საინტერესოა იმდენად, რამდენადაც ის აქ მოყვანილ ორივე შემთხვევას ეხმიანება. რაც შეეხება მელიავას, შეიძლება ითქვას, რომ მისი ჟესტი წარმოადგენს სწორედ მცდელობას, რომ გადალახოს ეს „ისტორიის არმქონე“ მყოფადობა. მას სურს, ჩართოს წარსული – საკუთარი წარსული – იმ სოციალური ჯგუფის სივრცეში, რომელსაც ის ამიერიდან მიეკუთვნება დევნილობის მეშვეობით. მაგრამ ვინაიდან იძულებითი დევნილილობის გამო მისი წარსული, ისევე, როგორც აწმყო, დაკავშირებულია სამშობლოსთან, მას ისლა დარჩენია, რომ ამ კულტურული მოდელიდან მცირედი მაინც გადმოიტანოს იმ მოდელში, რომელშიც ის ამჟამად იმყოფება და რაზედაც აქ არანაირი წარმოდგენა არ არსებობს. ამ მხრივ სიტყვა „დედა“ იდეალურ არჩევანს წარმოადგენს: ერთდროულად ნაციონალური და ასევე პირადული ელემენტი, ენის ეს ‘ნამსხვრევი’ ატარებს და თავს ახვევს „ისტორიას“ იმათ, ვისთვისაც ეს ემიგრანტი პოეტი „ისტორიის არმქონე“ ადამიანია.

ღატრეიანის ჟესტი განსხვავებულ პერსპექტივაში წარმოჩნდება. აქ ლინგვისტური არჩევანი მთავარ როლს ასრულებს. თუ ლექსების კრებულის ერთი ნაწილის დასაბეჭდად (რომელსაც „დამატებას“ უწოდებს) ღატრეიანი ფრანგული ენისკენ იღებს ორიენტირს, ეს ხდება იმიტომ, რომ „ამ ახალ ჯგუფთან [ამ შემთხვევაში, ფრანგულთან] ცოცხალი და მყისიერი გამოცდილების პროცესში გაიზიაროს აწმყოც და მომავალიც“ (შიუცი, *op. cit.* 20). მაშასადამე, იმისთვის რომ აზრი გამოთქვას აწმყო გამოცდილების თაობაზე, ჰიტლერზე ან დალაღიზე, ის მიმართავს ფრანგულ ენას. მაგრამ რაც შეეხება დევნილობის, წარსულის გამოცდილებას, ამ ენის გამოყენება „გამორიცხულია“, როგორც ამას აღნიშნავს შიუცი: ღატრეიანი ამ შემთხვევაში მშობლიურ ენაზე წერას არჩევს.

როდესაც კრისტიან ლაგარდი თავის სტატიაში „ავტოთარგმანი, წინააღმდეგობრივი ვარჯიში?“ (“L’Autotraduction, exercice contrainst?”) სვამს თარგმანის და ავტოთარგმანის პრობლემას „მიმართულების“ კუთხით, ანუ განიხილავს „რომელი ენიდან რომელ ენაზე ვთარგმნით ან ვეწევით ავტოთარგმანს?“, ის გულისხმობს, რომ მხედველობაშია მისაღები „სოციოლინგვისტური განზომილების [სარგებლიანობა], რათა გავმიჯნოთ, თუ რამდენად არის ეს ტრანსფერი დამყარებული ნეიტრალურ, თავისუფალ არჩევანზე, ან პირიქით, კონტექსტუალური ხასიათის დომინანტურ ურთიერმიმართებაზე“ (Lagarde in: Ferraro et Grutman, *L’Autotraduction littéraire. Perspectives théoriques* 26-27).

ამგვარად, ჩნდება აუცილებლობა „კითხვებს, რომლებიც ზოგადად დაისმის თარგმნის ტექსტუალური მიდგომების ჩარჩოებში (‘როგორ ვთარგმნოთ?’), ის შეკითხვებიც დავამატოთ, რომლებიც უკავშირდება კონტექსტს და რომლებმაც შესაძლოა, ახალი შუქი მოჰფინონ [თარგმანს]: ვინ თარგმნის? რომელი ენიდან რომელ ენაზე? რატომ? რომელი აუდიტორიისთვის? რა მიზნით?“ (Grutman, *Autotraduction, asymétrie, extraterritorialité* 41-42), ამ შეკითხვების აუცილებლობა ასევე ლაგარდის კვლევაშიც იკვეთება. თარგმანი და ავტოთარგმანი გაგებულია როგორც „ტექსტების და ნაწარმოებების ცირკულირების ვექტორი, ერთი ენიდან მეორეზე (სხვა ენებზე), ერთი კულტურიდან მეორეზე (სხვა კულტურებზე) და ერთი ტერიტორიიდან მეორეზე (სხვა ტერიტორიებზე) გადამტანი“ (Lagarde, *L'Autotraduction, exercice contraint?* 31). ჩვენს შემთხვევაში, ქართული სიტყვის „Déda“ ფრანგულ ენაში უცვლელად გადატანა/ტრანსფერი ამ „ცირკულირების“ კომპლექსურ მაგალითს წარმოადგენს, რომელიც „ერთი ტერიტორიიდან მეორისკენ“, ერთი კულტურული სივრციდან მეორისკენ მიემართება.

ვითვალისწინებთ რა ენების დომინირებისკენ მიმართულ ურთიერთობებს, ისევე როგორც მათ არათანასწორ სოციალურ გადანაწილებას, ასევე იმას, რომ თარგმნის კონტექსტი (არის ეს ავტოთარგმანი თუ თარგმანი) პირდაპირ არის დაკავშირებული „დევნილის მდგომარეობასთან“ (Nous, *La condition de l'exilé*), ცხადი ხდება რომ თარგმნილ თუ ავტოთარგმნილ ტექსტებში ან ტექსტებში, რომლებიც პირდაპირ არის შედგენილი ფრანგულ ენაზე დევნილობაში, „საკუთარ თავში ჩაკეტილი“ (Casanova in Lagarde, *L'Autotraduction, exercice contraint?* 31) ნაციონალური ჩარჩოების რღვევის გარკვეული მცდელობა შეიმჩნევა. ასევე შეიმჩნევა უცხო ელემენტების შემოჭრის საფუძველზე დომინირების ამ ურთიერთმიმართების რღვევაც, როგორც ჩვენს შემთხვევაში მელიავასთან მოხდა ფრანგულ ეროვნულ სივცესთან მიმართებაში.

როდესაც ენებთან მიმართებაში ვსაუბრობთ უთანასწორო, ძალისმიერ ურთიერთობებზე, უნდა ხაზგასმით ითქვას, რომ ეს ურთიერთობა სხვადასხვა დონეზე იჩენს თავს. უპირველეს ყოვლისა, დევნილობა არ არის თავისუფალი ნებით, არჩევანით გამოწვეული, საქმე ეხება იძულებით ემიგრაციას; მეორეს მხრივ, მიუხედავად კეთილგანწყობისა ემიგრაციის ქვეყნის მხრიდან, ძალადობრივი მდგომარეობა მაინც იჩენს თავს და გამოიხატება სხვადასხვა სახით: უცხო ენობრივი გარემო, სამშობლოდან და ახლობლებისგან მოშორება, რასაც ემატება იზოლაციაში ყოფნა და ხშირად მწერლის იმ სტატუსის დაკარგვა ემიგრაციაში, რომელიც მას სამშობლოში გააჩნდა.

ნიშნდობლივია აგრეთვე, რომ საქართველოში მწერლის ფიგურის გავლენა საზოგადოებრივ სფეროზე ყოველთვის ძალიან დიდი იყო, ისევე, როგორც საფრანგეთში. შესაბამისად, მწერალს თავად უნდა მოენახა ამ რთულ სოციალურ-ისტორიულ კონტექსტში ადაპტირების გზა, რასაც ართულებდა ასევე ზოგადი პოლიტიკური სიტუაცია, როდესაც ევროპა ავტორიტარული, ფაშისტური იდეოლოგიების წინაშე აღმოჩნდა. ამავ დროს, წერის გაგრძელება ქართულ ენაზე ნიშნავდა ასევე პოლიტიკური ცენზურისგან გათავისუფლებას, რისი საშუალებაც სამშობლოში ავტორს არ ექნებოდა.

მაშასადამე, ამ კონტექსტში თარგმანი ან ავტოთარგმანი, ან კიდევ უბრალოდ ერთი ან მეორე ენის (ფრანგულის ან ქართულის) სამწერლო ენად არჩევა არ აღიქმება როგორც „სოციოლინგვისტური სიძნელე“ ან „სოციოეკონომიკური“ (Lagarde in Ferraro & Grutman 36) სიძნელე, არამედ ის იდეოლოგიური კუთხით უნდა განვიხილოთ, რომელიც განსაზღვრავს ამ არჩევანს – იქნება ეს თარგმანი, ავტოთარგმანი თუ ექსკლუზიურად ფრანგულის ან ქართულის გამოყენება.

„სუპრა-ავტოთარგმანი“: დაფარო თუ პირიქით სააშკარაოზე გამოიტანო „ფაქტის სიმართლე“⁷

გიორგი ყიფიანის კრებული *ლექსები (1930-1965)*, რომელიც პარიზში გამოქვეყნდა, დატრეიანის მსგავსად ორმაგ ენობრივ გადანაწილებას ეყრდნობა: ის შედგება 1939 და 1960 წლებს შორის ქართულად დაწერილი ლექსებისგან და ესსესგან („რეალობიდან რეალობაში“), რომელიც ორ ენაზეა წარმოდგენილი, ფრანგულადაც და ქართულადაც. ტექსტის ბოლოს მითითებაა, რომ თარგმანი შესრულებულია M.L.Z.-ს მიერ, მაგრამ ცნობილია, რომ საქმე ეხება ავტოთარგმანს, რომელიც შესწორებულია მთარგმნელის მიერ⁸.

7. Arendt, «Vérité et politique», 2012.

8. რადგან სწორედ იგივენაირად იქცევა ყიფიანი, როდესაც 1975 წელს აქვეყნებს ლექსების კრებულს, ამჯერად მთლიად ფრანგულ ენაზე *Un poète géorgien à Paris* (შარაძე, *ქართული ემიგრანტული ჟურნალისტიკის ისტორია* 96). აქ ნახსენებია, რომ თარგმანი შესრულებულია ირინე ყიფიანის მიერ (მისი მეორე მეუღლე). სინამდვილეში, თარგმანი გაკეთებულია გიორგი ყიფიანის მიერ, თუმცა რამდენიმე ადამიანმა გადაიკითხა ლექსები, მათ შორის ირინე ყიფიანმა, ასმათ ფალავამ, ლევან ზურაბიშვილმა (შარაძე, *უცხოეთის ცის ქვეშ* 282 და 301). „რეალობიდან რეალობაში“-ს მთარგმნელის ინიციალებში, რომლებიც ბოლოშია მითითებული (M.L.Z.) შეიძლება იგულისხმებოდეს ლევან ზურაბიშვილი ან კიდევ მინდია ლაშაური, რომელსაც ავტორი უძღვნის კრებულის იმ ეგზემპლარს, რომელიც შარაძის არქივში მოიპოვება თბილისში.

La traduction comme dialogue interlingual et interculturel

კვლევის ფარგლებში, სწორედ ეს ავტოთარგმანია ჩემთვის საინტერესო. ტექსტი 1944 წელს არის შედგენილი და მისი სახელწოდებაა „რეალობიდან რეალობაში“. ფრანგულ ვერსიას აქვს ასევე ქვე-სათაური: „პარიზის გათავისუფლება. ქართული გადახვეწილობის შუაგულში“ («De réalité en réalité» suivi d'un sous-titre «La libération de Paris. Au cœur d'un exil géorgien»). ყფიანი აქ ყვება თავის გასეირნებაზე პარიზის ქუჩებში, როდესაც ეს-ეს არის ქალაქი ნაცისტებისგან გათავისუფლდა. გზაში გამვლელი მიმართავს იმის სათქმელად, რომ კარგი ამინდია:

ამ ქვეყნისთვის მართლაც კარგი ამინდი იყო. ხელ-ფეხ გაკრულმა საფრანგეთმა ბორკილები შემოიხსნა. მკერდზე დაბჯენილი მძიმე ლოდი გადაადგო. გამარჯვებას ზეიმობდა. ზეიმი ქუჩებს ჟივილ-ხივილით ათრობდა. [...] ჩემთვის ყოველი წუთი ეკალი იყო, ჩვენ სისხლიან, მოურჩენელ ჭრილობებზე მტკივნეულად ამოსული. [...] მე ჩემი საკუთარი ტკივილი მაწუხებდა, მამფოთებდა, მალეღებდა კიდევ. (266-267)

რა იწყვეს მის ამგვარ ტკივილს, რომელსაც ვერავის უზიარებს ირგვლივ? „სამინელი გულშემზარავი სურათი იდგა ჩემ წინ. დიდების მწვერვალზე უსირცხვილოდ ასულიყო ხალხის სისხლით შეღებილი უცნაური დროშა. დროშა მოლაღატის, დამპყრობლის, დაუზოგავი დესპოტის“ (267). ცხადია, რომ დროშა, რომელზედაც გამოსახულია ნამგალი და ურო, არის საბჭოთა დროშა. ფრანგი ხალხის მიერ გათავისუფლების აღნიშვნა ტირან მოკავშირესთან ერთად აბსოლუტურ წინააღმდეგობაში მოდის პოეტის გრძნობებთან, რადგან საქართველო, მისი სამშობლო ქვეყანა, ამ დროს „რუსული ჩექმის ქვეშ“¹⁰ კვლავ იტანჯება.

ვნახოთ; თუ რა ტექსტუალური სხვაობა იკვეთება ორ ვერსიას შორის. ვახსენე, რომ ფრანგულ ვერსიას ერთვის ქვესათაური «La libération de Paris. Au cœur d'un exil géorgien» (პარიზის გათავისუფლება. ქართული გადახვეწილობის შუაგულში), რომელიც ქართულ ვერსიაში ამოღებულია. ამავდროულად, ქართულ ვარიანტში გვაქვს შემდეგი წამძღვარება – „ვუძღვნი ქეთევან დადიანის ასულს“. ხაზგასასმელია, რომ ნაციონალური კონტექსტი წაშლილია სამიზნე ენაში. ასევე დაძვინ, რომ ფრანგული ვერსია უფრო მოკლეა და კომპაქტური. თუ მელიავასთან სხვაობა თარგმანსა და ორიგინალს შორის ემოციურ დონეს უკავშირდებოდა, აქ ეს სხვაობა ასევე სემანტიკურ დონეზეც

9. „აწ შენ მე ვერ გამიგებ“ – მიმართავს ის წარმოსახვაში ფრანგ ხალხს (267).

10. იხ. იოსებ გრიშაშვილის ლექსი „ახალ მთავრობას“, რომელიც მან 1921 წლის 25 თებერვალს დაწერა.

აღინიშნება. ამავე დროს ფორმაშიც არის განსხვავება: ფრანგულში ვერლიბრის გამოყენება და პროზისა – ქართულში. იმისთვის რომ უკეთ გამოჩნდეს ავტოთარგმანით შემოტანილი სხვაობა, მოკლედ განვიხილოთ შემდეგი ამონარიდი (ის რაც აღნიშნულია დახრილი შრიფტით, არ არის გადმოტანილი ფრანგულ ვერსიაში):

უცნაურია ჩემი ბინა, არც მე მიყვარს და არც მას ვუყვარვარ. უერთმანეთოდ ვერც ერთი ვერ ვძლებთ. არ ისვენებს მასში ეს უსაზღვრო მშფოთავი სული. მსურს გავექცე, ვისმეს რამე ვუამბო, ვისმეს რამე მოვუთხრო, იქნებ!... ვინმემ რამე გამიგოს. რა?... არც მე ვიცი!

ნერვებ აშლილმა¹¹ გამოვკეტე ოთახის კარი და გამოვედი ქუჩაზე. პარიზი ვრცელი და ლამაზი ქალაქია, ჩემთვის კი რამდენად მშვენიერი, იმდენად უხეში; რამდენად მომლიმარე, იმდენად სევდით სავსე, სხვისი სიცილი ჩემი ცრემლია. სხვისი ბედნიერება ჩემი უბედობაა და ასე ნერვებ აშლილი, გონება აფორიაქებული მივაბიჯებდი გამხმარ ფეხებს მზით გახურებულ ასფალტის ქუჩაზე. გამარჯვება! მესალმება ფრანგი და თან დაუმატებს: რა კარგი ამინდია! ზრდილობის საკითხია, უნდა დავემოწმო. საკვირველია ბუნება: ყოველი სასაუბრო ენისათვის საკუთარი გამოთქმები მიუნიჭებია. ორივემ ვიცი, რომ კარგი ამინდია, ორივეს თვალები ჯანმრთელი გვაქვს, სიტყვით მაინც უნდა ითქვას: რა კარგი ამინდია! (266)

შეიცვალა ენა მოიაზრებს „საკუთარი თავის გადააზრება მოახდინო“, როგორც ამას კრისტიან ლაგარდი წერს, მაგრამ ამავე დროს, არა მხოლოდ „გადაიაზრო ტექსტი ინტერლინგვისტური სხვაობის მიხედვით“, არამედ „გადაიაზრო“ ტექსტი და მათ შორის საკუთარიც – „ინტერკულტურული დისტანციის გათვალისწინებით (ანუ ახალი სამიზნე ჯგუფისთვის გასაგები იქნება თუ არა ის რეფერენსები, რომლებსაც შენ მას აწოდებ)» (Lagarde, «Avant-propos. L'autotraduction, terra incognita?», in Lagarde et Tanqueiro, *L'autotraduction aux frontières de la langue et de la culture* 11). ამ თვალსაზრისით, დაისმის კითხვა: რა მიზნით არჩია მწერალმა ავტოთარგმანისთვის/თარგმანისთვის ესა თუ ის ტექსტი/საკუთარი ტექსტი და არა სხვა რომელიმე ნაწარმოები? ცხადია, რომ ყოფიანისთვის მნიშვნელოვანი იყო ამ თარგმანის მეშვეობით გაეზიარებინა პარიზის გათავისუფლების ეს კონკრეტული გამოცდილება სწორედ ფრანგ აუდიტორიასთან; მითუმეტეს, თუ მივიღებთ მხედველობაში იმ ფაქტს, რომ ქართველი ემიგრანტების ტექსტები ძალიან მცირე ოდენობით ითარგმნა/დაიწერა ფრანგულ ენაზე.

11. ეს სიტყვა გამოტოვებულია ფრანგულ ვერსიაში, თუმცა ფრაზა არა.

მაშასადამე, აუცილებელია, რომ შეფასდეს შემდეგი: ავტოთარგმანის განხორციელება იმ არჩევანის კუთხით, რომელიც გაკეთდა ფრანგ აუდიტორიამდე მისი მიტანის მიზნით; ასევე, თუ რატომ არჩია ავტორმა ზოგიერთი პასაჟის თარგმნა და რატომ გამოტოვა სხვა პასაჟები? რა გამოტოვა ავტორმა თარგმანის დროს და რა დაუმატა ორიგინალთან მიმართებაში?

ყიფიანის შემთხვევაში, ტექსტის ფრანგულ თარგმანში ნაციონალური კონტექსტი ამოღებულია, რასაც მოწმობს განსხვავება ფრანგულ და ქართულ ქვესათაურებს შორის; ასევე, განსაკუთრებით თვალშისაცემია იმ საკუთარი სახელების გამოტოვება ფრანგულში, რომლებიც სოციო-ისტორიულ კონტაქტებს ატარებენ, მინიშნებენ რა რუსეთის მიერ ქვეყნის ოკუპაციაზე, თუმცა ფრანგულენოვანი მკითხველისთვის არაფრისმთქმელი იქნებოდნენ, ან თარგმანში გადმოტანის შემთხვევაში უნდა დართვოდა შესაბამისი კომენტარი. საუბარია მაგალითად ისეთ საკუთარ სახელებზე, როგორცაა „ტაბახმელა“, „ავგისტო“, „კოჯორი“, „თებერვალი“, რომლებიც მიუთითებენ საქართველოს გასაბჭოებაზე, რუსი ოკუპანტის წინააღმდეგ ბრძოლაზე. მიმღებ ენაზე მათი გადმოტანა, ახსნის გარეშე, ფრაზებს არათუ გარკვეულწილად, არამედ სრულიად გაუგებარს გახდიდა მკითხველისთვის. გარდა ამისა, თითქმის მთლიანად ამოღებულია ფრანგულ თარგმანში საბჭოთა კავშირის კრიტიკა: მაგალითად თუ ორიგინალში სტალინთან მიმართებაში გვაქვს „სისხლიანი დესპოტი“ და ა.შ. ფრანგულში ამაზე ფაქტობრივად საერთოდ არ არის საუბარი ან შერბილებული ფორმითაა გადმოცემული; როგორც მაგალითად – «l'iniquité des choses» („არასამართლიანობა“) ან «même les méchants te paraissent bons» („ბოროტებიც კი კეთილად გეჩვენებიან“), სადაც იგულისხმება, რომ პარიზი, რომელიც გათავისუფლდა გერმანელი დამპრობლისგან, ვეღარ ხედავს ომში გამარჯვებულის ნამდვილ სახეს, ანუ სტალინის ნამდვილ სახეს და ასეთ შემთხვევაში „ბოროტიც“ კი შეიძლება „კეთილად“ გამოჩნდეს.

ფაქტობრივად, ავტოთარგმანი პარიზის გათავისუფლების მომენტში ავტორის მიერ განცდილი ძალადობის შეგრძობის სრულ ვუალირებას ახდენს. რეალობა-სიმართლე უბრალოდ მინიშნებულია, მაგრამ მისი გამოაშკარავება არ ხდება.

დასკვნა

ავტოთარგმანის ანალიზის დროს, როდესაც საუბარია მის ასიმეტრიულ და ვერტიკალურ ბუნებაზე, რენიე გრუტმანი განსაკუთრებულ აქცენტს აკეთებს იმაზე, რასაც ის უწოდებს

„ტრანსლინგვებს“ (les «translingues»). აქ მნიშვნელოვანია ეტიმოლოგია: „წინდებული ტრანს – (მეორე მხარეს, მიღმა, იმის იქით, ზევით), რომელსაც მოყვება ლათინურ ენაში აკუზატივი, რადგან ის გამოხატავს მოძრაობას, წარმოადგენს იმ ნიუანსს, რომელიც პირდაპირ შეესაბამება ტრანსლინგვ მწერლებს. ტრანსფერის მეშვეობით მათ დატოვეს ქვეყანა, კულტურა და ენა და იძულებულნი იყვნენ, ადაპტირებულიყვნენ (ლინგვისტურადაც და კულტურულადაც) იმ საზოგადოებასთან, რომელმაც ისინი მიიღო“ («Autotraduction, asymétrie, extraterritorialité», in Lagarde et Tanqueiro, *op. cit.* 40). თარგმანი, ავტოთარგმანი ან ერთ-ერთი ენის გამოყენება – მიმღები ან მშობლიური ენის – იმ მწერლების მიერ, რომლებიც იძულებით დევნაში აღმოჩნდნენ საფრანგეთში, რამდენიმე ფაქტორით არის განსაზღვრული. პირველ რიგში ეს არჩევანი უკავშირდება მწერლის მხრიდან მცდელობას, რომ დაარღვიოს ის დომინაციის ურთიერთობა, რომელიც არსებობს მინორულ ენასა და ცენტრალურ ენას შორის და რაშიც მდგომარეობს სუპრა-ავტოთარგმანის თავად კონცეპტი. საქმე ეხება მცდელობას, ამ აღმავალ მოძრაობაში (რომელიც ქვევიდან ზევით მიემართება) შეიტანონ ნაციონალური დომინანტი, ის, რომელიც არ ადაპტირდება, არამედ პირიქით – ეცდება, დომინანტური პოზიცია დაიკავოს ცენტრალურ ენაში (ფრანგულში) უცხო ელემენტის შეჭრით.

ამგვარი ქმედებით არსებული ასიმეტრიული მოძრაობის რღვევა ხდება, არა თავად ასიმეტრიულობის, არამედ სწორედ ასიმეტრიული მოძრაობის, რომელიც ქვევიდან ზევით ადის და როდესაც მაღლა მყოფი ვერ ახდენს მასზე დომინირებას. მეორეს მხრივ, ავტოთარგმანი გვევლინება როგორც სურვილი, რომ გაზიარება მოხდეს არა მხოლოდ ემოციის, არამედ ასევე დოკუმენტური, ისტორიული სიმართლის. თუმცა, ამ მცდელობაში ის საბოლოოდ იჭრება: მინიშნებები რჩება თარგმანის შესაძლებლობის მიღმა (ანუ სემანტიკურ დონეზე შეუძლებელი ხდება მათი თარგმნა), სადაც პოლიტიკურ-სოციალური და ისტორიული დაშორება ენობრივ/კულტურულ დონეზე ამის შესაძლებლობას არ იძლევა, სხვაგვარად რომ ვთქვათ – ძირითად ხელისშემშლელ ფაქტორად რჩება.

ბიბლიოგრაფია

Arendt, Hannah, «Vérité et politique», in *L'humaine condition*, Paris, Gallimard, 2012.

Ferraro, Alessandra et Grutman, Rainier (dir.), *L'Autotraduction littéraire. Perspectives théoriques*, Paris, Classiques Garnier, 2016.

La traduction comme dialogue interlingual et interculturel

- Lagarde, Christian, Tanqueiro, Helena (dir.), *L'Autotraduction aux frontières de la langue et de la culture*, Limoges, Lambert-Lucas, 2013.
- Meliava, Sacha, *L'émigré*, Paris, Les Nouvelles Éditions Debresse, 1967.
- Nouss, Alexis, *La condition de l'exilé*, Paris, Éditions de la maison des sciences de l'homme, 2015.
- Schütz, Alfred, *L'étranger. Un essai de psychologie sociale*, Paris, Allia, 2010 [paru initialement dans *American Journal of Sociology*, n° 49, 1944].
- დატრეიანი, Vu et entendu dans l'émigration. Cahier retrouvé, /ემიგრაციაში ნახული და გაგონილი (ნაპოვნი რვეულიდან), Paris, Édition D. Kheladze.
- გურამ შარაძის არქივი, P'C/K'-681, P'C/K'-681a.
- შარაძე, გურამ, *უცხოეთის ცის ქვეშ*, თბილისი, მერანი, ტ. 1, 1991.
- შარაძე, გურამ, *ქართული ემიგრანტული ჟურნალისტიკის ისტორია*, ტ. 3, თბილისი, მერანი, 2003.
- წერეთელი, გრიგოლ, *ქართული ემიგრაცია და ადამიანები*, პარიზი, 1971.
- ყიფიანი, გიორგი, *ლექსები: 1930-1965 / Œuvres poétiques: 1930-1965*, Paris, l'auteur, 11, rue Villedo, 1965.